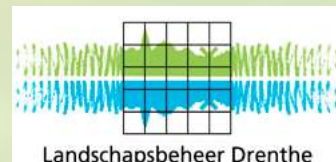

Veiligheidsinstructie

Werken met spades, batsen, schoppen, harken en vorken

Definitie

Spades, batsen, schoppen (plagschop en zaagschop), harken (16 tandenhark en hooihark) en vorken (riek en hooivork 2 of 3 tand) zijn handgereedschappen om onder meer ongewenste begroeiing op en uit de grond te verwijderen.

Landschapsbeheer Drenthe stelt spades, batsen, schoppen, harken en vorken via het gereedschapsdepot beschikbaar, op voorwaarde dat de instructies worden gevolgd en de juiste persoonlijke beschermingsmiddelen worden gebruikt.

1. Doel

Het doel van de veiligheidsinstructie is om de werkzaamheden zodanig in te richten en de (individuele) medewerker(s)/vrijwilliger(s) voor te lichten dat de werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd met zo min mogelijk risico's.

2. Toepassingsgebied

Spades, batsen, schoppen, harken en vorken kunnen onder meer worden ingezet bij het bewerken van de grond, het rooien van struiken en stobben, het planten van bomen en struiken, het egaliseren van grond en het verzamelen van gemaaid gras en afval.

3. Risico's

Aan het werken met spades, batsen, schoppen, harken en vorken zijn risico's verbonden. Het werk kan zwaar zijn. Zeker als je geen zware fysieke arbeid gewend bent, kan het leiden tot overbelasting.

Bij het werken met spades, batsen, schoppen, harken en vorken bestaat gevaar, zoals:

- Het steken van de spade/bats in bijvoorbeeld voeten of tenen. Dit kan leiden tot verwondingen.
- Graven in natte grond, klei of leem kan erg zwaar zijn. Belasting van de armspieren en onderrug is hierbij groot. Dit kan leiden tot verrekking van de spieren of tot rugklachten.
- Harken is relatief licht werk. Maar ook hierbij kunnen spieren overbelast raken of blaren in de handen ontstaan.
- Bij het werken op ongelijk terrein is er kans op struikelgevaar. Dit kan leiden tot bijvoorbeeld een verstuiking van de enkel of bij vallen tot ander letsel.

Met voldoende beheersmaatregelen kunnen deze risico's tot een minimum worden beperkt.

4. Organisatie

Aan werken met spades, batsen, schoppen, harken en vorken zijn risico's verbonden. Het werk kan zwaar zijn. De terreinomstandigheden en de aard van de werkzaamheden bepalen hoe zwaar het werk is. Door regelmatig jouw werkhouding en/of werkzaamheden af te wisselen kun je de nadelige effecten van een zware fysieke inspanning verminderen. Ook de juiste lengte van de steel en schoon materiaal dragen hieraan bij.

Het uiteinde van het gereedschap moet scherp zijn. Door het materiaal goed op te slaan en tijdens het vervoer de scherpe delen af te schermen, kun je verwondingen voorkomen. Let erop dat ook de bovenkant van de spade, waar je de voet op zet, zeer scherp kan zijn. Schoeisel met een stevige zool blijft bij deze werkzaamheden noodzakelijk.

Voordat je aan het werk gaat, moet je rekening houden met de volgende punten:

- Je dient fysiek voldoende in staat te zijn om de werkzaamheden uit te kunnen voeren.
- Alleen vrijwilligers met voldoende ervaring, vaardigheden, kennis en instructie van het handgereedschap mogen ermee werken.
- Ga op pad met gereedschappen met een steellengte die afgestemd is op jouw lichaamslengte (zie 5. technische eisen).
- Het gereedschap mag alleen worden gebruikt voor doeleinden waarvoor het is bedoeld.
- Gebruik de juiste persoonlijke beschermingsmiddelen bij het gebruik van het gereedschap (zie 8. Persoonlijke beschermingsmiddelen).

5. Technische eisen

De steel van het gereedschap moet bij de lichaamslengte van de gebruiker passen. Het is niet goed om ver te reiken met de armen (bij een te korte steel). Het in een schuine stand drukken van de schouders is ook niet goed (bij het werken met een te lange steel).

De juiste maat van een steel bepaal je door het stuk gereedschap met werkblad recht op de grond te zetten en er zelf naast te staan met je hand tegen je schouder gebogen. Komt de steel van de bats/spade tot aan de elleboog, dan is dit de juiste hoogte. Is de steel hoger of lager, dan is de steel te lang of te kort.

- De **bats** is een schep die wordt gebruikt om zand mee te scheppen of te spitten en wordt niet gebruikt om bomen en struiken uit de grond te steken.
- De **spade** is een schep die wordt gebruikt om jonge bomen en struiken uit de grond te steken. Gebruik de steel niet als hefboom, anders knapt de steel bij het blad af. De spade kan ook worden gebruikt om grond om te spitten.
- De **plagschop** wordt onder meer gebruikt om heide mee te plaggen. De knik in de steel zorgt ervoor dat het eenvoudiger is om het blad van de plagschop zo vlak mogelijk op de grond te krijgen. Bij het plaggen met de plagschop dien je recht achter de steel van de plagschop te staan en met je bovenbeen tegen de steel van de plagschop te duwen. De plagschop dient alleen te worden gebruikt voor plaggen. Voor het steken van plaggen met de plagschop steek je met de steekschop stroken uit. Deze stroken steek je haaks erop door. Deze vlakken kunnen vervolgens met de plagschop weggestoken worden. Het geplagde materiaal is dan net zo groot als het blad van de plagschop.
- De **zaagschop** wordt gebruikt om de wortels van jonge bomen en struiken door te zagen. Met een beweging steek je de schop in de grond en met een beweging omhoog zaag je als het ware de wortels door. De zaagschop wordt alleen gebruikt om wortels door te zagen/steken.
- Van de **harken** is het type hark met rechte tanden geschikt voor het egaliseren van de grond en het bij elkaar harken van maaisel. De harken met kromme tanden zijn vooral geschikt voor het bij elkaar harken van onkruid en afval.

Een houten steel behoort onder meer noest- en splintervrij te zijn, een hoge belasting aan te kunnen en bij voorkeur van essenhout gemaakt te zijn.

Schone bladen van batsen en spades hebben minder weerstand in de grond en zijn daarom prettiger om mee te werken.

6. Werktechniek

Een goede werktechniek maakt het werk aanzienlijk lichter. Aanbevelingen voor het werken met een spade, bats, schop, hark en vork:

- Werk met een rechte rug.
- Houd de spade bij het uitsteken van boomstronken altijd dicht bij het lichaam. Houd rekening met harde delen in de bodem (hout, wortels afval, stenen) bij het in de grond steken van een spade. Houd geen hand 'vast' boven op het handvat. Door beide handen op de steel te houden, kun je de schok beter opvangen als je op iets hards stoot.
- Werk bij het uitsteken van opslag samen: de één houdt het boompje onder spanning en de ander steekt de opslag uit. Let hierbij goed op elkaar.
- Draai, bij het op een kar laden van vracht (hooi, afval e.d.), met het hele lichaam mee in de richting van de kar. Dus ook met de voeten.
- Wissel werkzaamheden regelmatig af en neem voldoende pauzes.
- Voorkom werken met gestrekte arm (verreiken). Gebruik dus gereedschap met de juiste steellengte.

7. Instructie

Voordat de medewerker of vrijwilliger voor het eerst met een spade, bats, schop, hark of vork gaat werken dient hij/zij deze instructie te hebben ontvangen van een ervaren en daarvoor aangewezen vrijwilliger/medewerker van Landschapsbeheer Drenthe.

Bij het gebruik van een spade, bats, schop, hark of vork is een actieve instructie niet noodzakelijk. Wel geven we dit veiligheidsinstructieformulier mee bij de uitleen van het gereedschap. Voorafgaand aan de werkzaamheden dien je dit veiligheidsinstructieformulier zorgvuldig door te nemen. Mensen die al ervaring hebben met het werken met dit gereedschap kunnen nieuwe vrijwilligers begeleiden in een juiste werkwijze en werkhouding. Help elkaar hierbij.

Naast deze instructie dient de veiligheidsinstructie *algemeen - werken in natuur en landschap* doorgenomen te worden.

8. Persoonlijke beschermingsmiddelen (PBM's)

De te gebruiken PBM's zijn afhankelijk van de uit te voeren werkzaamheden (zie het volgende schema: www.vbne.nl/Uploaded_files/Zelf/arbo-postera4.f2711d.pdf).

Meest voorkomende beschermingsmiddelen zijn:

- Werkhandschoenen.
- Schoenen of laarzen met profielzool en stalen neus.

9. Documenten

Voor meer informatie, zie de volgende documenten:

- Arbocatalogus Bos en natuur

Verwijzing:

www.agroarbo.nl/bos-en-natuur

www.inspectieszw.nl

Colofon;

zakboekje van Landschapsbeheer Nederland versie maart2000

Andre Eftink
Landschapsbeheer Drenthe
Toetsing Mirjam de Groot, Stigas
17-09-2020

